

УДК 342.7

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-1\(1\)-21-46](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-1(1)-21-46)

Баймуратов Михайло Олександрович, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік Української академії наук, професор кафедри політичних наук та права, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, д. 26, Україна, тел.: (067) 485-11-01, <https://orcid.org/0000-0002-4131-1070>

Кофман Борис Якович, доктор юридичних наук, старший дослідник, Заслужений юрист України, професор кафедри політичних наук та права, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, д. 26, Україна, тел.: (067) 485-30-30, <https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>

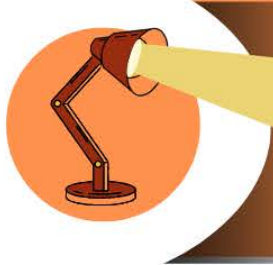
МУНІЦИПАЛЬНІ СВОБОДИ: ІСТОРИКО-СОЦІАЛЬНІ ТА СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВИНИКНЕННЯ, ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ

Анотація. У статті розглядаються і досліджуються муніципальні свободи, що виступають основоположною передумовою виникнення муніципально-правового / конституційно-правового статусу людини та особистості.

Стверджується, що шлях формування муніципальних свобод, що спочатку носить повсякденний, звичаєвий, ординарний характер, а потім формує, трансформує, впорядковує, стабілізує повсякденне буття людини, її груп та асоціацій, – може бути схематично репрезентований як формування спочатку ідентифікаційних особливостей та конкретних переваг міського життя в межах людської міської спільноти, що трансформувались у цінності, завдяки постійному користуванню та оптимальному соціальному результату, а також передавання їх наступним поколінням членам територіальної громади через закріплення у повсякденному індивідуальному, груповому та колективному житті людської спільноти та її членів.

Доводиться, що муніципальні свободи проходять відповідний процес становлення, розвитку і вдосконалення, тобто свою інституціоналізацію та конституювання. Це детерміновано наступним: а) муніципальні свободи людини, виникають в її локальному життєвому просторі в межах міської людської спільноти та б) у сферах її життєдіяльності, що мають екзистенційно-важливе і загально-соціальне значення для всієї людської спільноти, при цьому, в) у психологічному контексті найважливішими

свободами виступають політичні свободи, але г) вони детерміновані існуванням економічних свобод людини, ними стимулюються та контекстуалізуються, але г') сфера виникнення муніципальних свобод – це, насамперед, свободи особистісні, бо саме там найбільш чіткіше та оптимальніше екзистенційні інтереси людини проявляються і реалізуються в сфері місцевого самоврядування, д) ба більше, саме муніципальні свободи людини виступають ядром формування та легалізації муніципальних прав людини, що лежать в основі муніципально-правового статусу людини, а отже, й її конституційно-правового статусу.

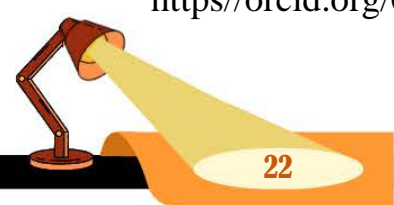
Запропоновано під муніципальними свободами розуміти: а) сукупність реальних можливостей людини, що б) виникають історично, в) у межах територіальної людської спільноти (громади) /причому у буквальному розумінні – в межах міської громади; у загальному розумінні – в межах будь-якої громади будь-якого первинного рівня – сільської, селищної, об'єднаної, або асоційованого – районного, обласного рівнів/, г) з метою реалізації її екзистенційно-соціальних настанов, потреб, намагань та інтересів в різних сферах існування (особистісних, економічних, соціальних, політичних, культурологічних, екологічних, правових тощо), г') індивідуальної, групової та колективної властивості, що д) надають їй реальну можливість існувати в локальному соціумі як біологічна та соціальна істота та здійснювати свій життєвий цикл, е) трансформуючись у перспективі у відповідні муніципальні права.

Одночасно стверджується, що не тільки вельми важливою, а й визначальною сферою, яка фактично детермінує виникнення, формування, прояв і існування муніципальних свобод виступає психо-психологічна сфера, що репрезентує муніципальні свободи як відповідний психотип та архетип поведінки людини.

Ключові слова: муніципальне право, муніципальні свободи, муніципальні права, муніципально-правовий статус людини, конституційно-правовий статус людини, територіальна громада, міське самоврядування.

Baimuratov Mykhailo Oleksandrovyh, Doctor Habilitat of Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Professor of the Department of Political Sciences and Law, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy, Odesa, str. Staroportofrankivska, 26, Ukraine, phone: (067) 485-11-01, <https://orcid.org/0000-0002-4131-1070>

Kofman Borys Yakovych, Doctor Habilitat of Law, Senior Researcher, Honored Lawyer of Ukraine, Professor of the Department of Political Sciences and Law, Southern Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynskiy, Odesa, str. Staroportofrankivska, 26, Ukraine, phone: (067) 485-30-30, <https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>

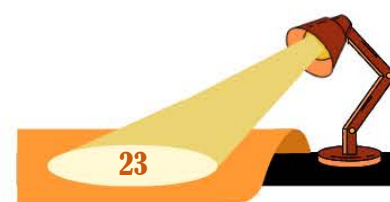
MUNICIPAL FREEDOMS: HISTORICAL-SOCIAL AND SOCIAL-NORMATIVE DETERMINANTS OF ORIGIN, FORMATION AND DEVELOPMENT

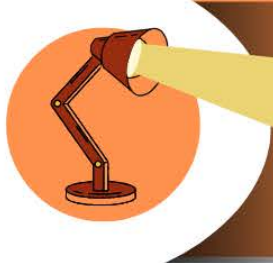
Abstract. The article examines and examines municipal freedoms, which are a fundamental prerequisite for the emergence of a municipal-legal/constitutional-legal status of a person and an individual.

It is argued that the way of forming municipal freedoms, which at first has an everyday, customary, ordinary character, and then forms, transforms, organizes, stabilizes the everyday existence of a person, his groups and associations, can be schematically represented as the formation of initially identifying features and specific advantages of urban life within the human urban community transformed into values due to constant use and optimal social outcome, as well as their transmission to subsequent generations of members of the territorial community through consolidation in the everyday individual, group and collective life of the human community and its members.

It is proved that municipal freedoms undergo the corresponding process of formation, development and improvement, that is, their institutionalization and constitution. This is determined by the following: a) municipal freedoms of a person, arising in his local living space within the limits of the urban human community and b) in the spheres of its vital activity, which are of existentially important and general social significance for the entire human community, at the same time, c) in the psychological context, the most important freedoms are political freedoms, but d) they are determined by the existence of human economic freedoms, stimulated and contextualized by them, but d') the sphere of the emergence of municipal freedoms is, first of all, personal freedoms, because it is there that the existential interests of a person are most clearly and optimally manifested and realized in the sphere of the Ministry of Internal Affairs, e) moreover, it is the municipal freedoms of a person that are the core of the formation and legalization of municipal human rights, which are the basis of a person's municipal-legal status, and therefore, his constitutional-legal status.

It is suggested that municipal freedoms should be understood as: a) a set of real human opportunities that b) arise historically, c) within the territorial human community (community) / and in the literal sense - within the urban community; in the general sense - within the limits of any community of any primary level - rural, settlement, united, or associated - district, regional levels/, d) for the purpose of implementing its existential and social guidelines, needs, efforts and interests in different spheres of existence (personal, economic, social, political, cultural, ecological, legal, etc.), d') individual, group and collective properties, which d) give it a real opportunity to exist in the local society as a biological and social being and to carry out its life cycle, e) transforming in the future into the corresponding municipal rights.

At the same time, it is claimed that the psycho-psychological sphere, which represents municipal freedoms as a corresponding psychotype and archetype of human behavior, is not only a very important, but also a defining sphere that actually determines the emergence, formation, manifestation and existence of municipal freedoms.

Key words: municipal law, municipal freedoms, municipal rights, municipal-legal status of a person, constitutional-legal status of a person, territorial community, city self-government.

Постановка проблеми. Становлення, розвиток та вдосконалення феноменології демократичної правової державності напряду пов'язане, по-перше, з затвердженням, визнанням та легалізацією прав і свобод людини як основоположної константи процесу демократизації суспільного і державного життя та їх пріоритетом перед правами держави; по-друге, з визнанням інституту локальної демократії у вигляді місцевого самоврядування (далі – МСВ), як основної форми самоорганізації населення: по-третє, з легалізацією територіальної людської спільноти у вигляді територіальної громади (далі – ТГ), як сукупності жителів, що мешкають на відповідній території держави, – первинним суб'єктом МСВ.

Отже, в основі наведених настанов лежать, практично: а) багатовікові муніципально-людські свободи та цінності, що б) виникли, сформовані, розвиваються та вдосконалюються, а також детерміновані на локальному рівні соціуму, в) як результат багаторічного існування та функціонування людської міської територіальної спільноти – міської громади (ТГ), г) через створення особливої багатоманітної, полісуб'єктної та поліоб'єктної екзистенційної системи міжлюдських комунікацій, що відповідним чином створює сферу безпеки для існування людини, її груп та асоціацій, та проявляється на індивідуальному, груповому та колективному рівнях, а потім г') через творче запозичення досвіду таких громад, що складаються з міських мешканців (городян), передано всім іншим видам територіальних людських спільнот, що функціонують на сільському, селищному (базовий рівень), а потім на районному і обласному (асоційований рівень) рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання становлення та розвитку місцевого самоврядування, різні аспекти його діяльності, функціонування його органів та суб'єктів, а також питання і проблематику реалізації на локальному рівні прав і свобод людини і громадянина досліджували такі українські автори, як М.О. Баймуратов, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, О.М. Бориславська, О.Т. Волощук, Р.Г. Галюк, Є.А. Гетьман, Л.М. Добробог, І.В. Ідесіс, Б.В. Калиновський, А.І. Калініченко, Ю.Б. Ключковський, М.І. Корнієнко, Н.М. Крестовська, А.Р. Крусян, П.М. Любченко, Н.В. Мішина, О.С. Орловський, О.В. Петришин, О.Я. Рогач, О.В. Совгіря, П.А. Трачук,

В.Л. Федоренко, В.М. Шаповал та інші. Разом з тим, питання формування та реалізації муніципальних свобод людини окремо не досліджувались, що робить профільну проблематику актуальною.

Мета статті – дослідження історико-соціальних та соціально-нормативних детермінант виникнення, формування і розвитку муніципальних свобод.

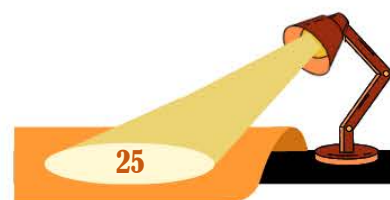
Виклад основного матеріалу. Наведені вище ординарно-функціональні аргументи-висновки щодо параметральних ознак муніципальних свобод, ролі і значення місцевого самоврядування в формуванні демократичної правової державності підтверджуються доктринальною позицією французького історика, соціолога та політичного діяча XIX століття А. де Токвіля, який зазначав, що «без общинних інститутів нація може сформувати вільний уряд, проте справжнього духу свобод вона так і не набуде» [1, р. 34].

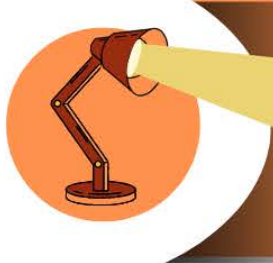
Методологічний потенціал цієї доктринальної позиції суттєво підкріплюються ще декількома настановами, що мають стратегічне історико-соціальне, соціально-екзистенційне та локально-глобальне значення:

- по-перше, це те, що *на локальному рівні існування і функціонування соціуму проходить та реалізується соціальне життя кожної людини, що виступає основоположною формою та мето-дологічно-діяльним концептом її буття;*

- по-друге, це те, що *на локальному рівні існування та функціонування соціуму функціонує МСВ, що фактично сприяє організації не стільки стратегічної локальної системи існування людини, скільки стратегічної локальної системи її співіснування в оточенні інших людей в межах ТГ;*

- по-третє, треба розуміти, що саме в умовах МСВ та в межах ТГ формується філософсько-екзистенційний та метафоричний концепт «мудрість багатьох» [2, р. 103], що означає, що *суб'єктом МСВ виступає місцева територіальна самоврядна спільнота (колектив, місцеве співтовариство, громада), динамічний розвиток якої істотно залежить від ефективності системи комунікативної взаємодії між її членами-жителями, що сприяє детермінує вчинення ними розмаїття дій в індивідуальному, груповому та колективному порядку відповідно до їх інтересів, особливостей, традицій в контексті сформованих на їх засадах атитюдів (поведінкових настанов, включаючи й правові настанови) та в контексті реалізації останніх через відповідні габітуси (форми життєдіяльності, включаючи й їх правові види). Саме у сукупності ці дії й формують і становлять особливий тип соціальної поведінки, відображають внутрішнє ставлення людини до умов, змісту та результатів діяльності МСВ, його органів і суб'єктів та становлять можливий потенціал колективної мудрості (мудрості багатьох) [3, р. 233], що базується на узагальненні та використанні досвіду минулих людських поколінь;*

- по-четверте, в сфері МСВ формується та функціонує *сфера локальної соціальної практики людини, що характеризується партисипаторністю*, тобто стратегією «участі» кожної особистості в цьому комунікативному та екзистенційному процесі відповідно до біхевіористичних настанов (інтересів) кожної людини через формування атитюдів та реалізацію габітусів;

- по-п'яте, наявність наведеного вище концепту-феномену колективної мудрості веде до виникнення суто локальних явищ, що сприяють: а) подоланню ординарного поділу на інтереси всередині та поза межами місцевої спільноти (*формування інтерсуб'єктивності ТГ – авт.*); б) значному коригуванню думок депутатського корпусу та фахівців за рахунок колективної мудрості самих жителів (*формування загальної позиції жителів-членів ТГ – авт.*); в) об'єктивному полегшенню практичної реалізації колективно виробленого рішення, оскільки управлінська ініціатива підкріплюється аргументованою громадською думкою (*формування сталого механізму розробки і реалізації рішень, що підтримується жителями-членами ТГ та діє на основі фасилітації – професійної організації процесу групової роботи, що скерована на прояснення та досягнення групою поставлених цілей, вирішення питань підвищеної складності та важливості [4] – авт.*); г) усвідомленню і тим самим посиленню колективної відповідальності за прийняті та реалізовані рішення (*формування індивідуальної, групової та колективної деліктоздатності в межах ТГ – авт.*); г') підвищенню ефективності діяльності МСВ, його органів та суб'єктів, що вимірюється успіхом кінцевого результату, а й наявністю загальної задоволеності всіх учасників, включених у єдиний творчий процес пошуку оптимального рішення (*формування фактору ефективності діяльності ТГ та її членів – авт.*); д) кращому усвідомленню, що конкретна колективна мудрість є синтезом єдності виявлених потенціалів духовності та методології діяльності, живого споглядання та спілкування, що знаходить свій прояв у формуванні муніципальної свідомості та муніципальної правової свідомості [5] (*фактор формування профільної свідомості (правосвідомості) в межах ТГ – авт.*); е) формуванню духовно-праксеологічної парадигми муніципального соціуму, де верховенство духовності полягає в тому, що вона ставить спрямованість методології діяльності людини в межах ТГ, її живого споглядання та спілкування, що детермінує виникнення муніципальної психології [6] (*фактор формування муніципальної психології в межах ТГ – авт.*);

- по-шосте, наведені вище фактори, з одного боку, мають суто локальний характер, але, з іншого боку, саме вони становлять основні засади організації суспільства, в тому числі й глобального, так як фактично виступають провісниками, каталізаторами, детермінантами комунікаційно-результативних відносин між народами та їх публічно-державною та публічно-самоврядною організаціями в межах міжнародного співтовариства держав, – отже, маємо

яскравий приклад прояву дихотомії «локальне / глобальне» саме в діяльності МСВ та ТГ [7].

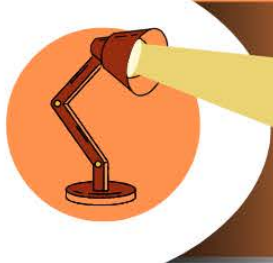
Наведені аргументи безумовно сприяють формуванню в межах феноменології демократичної правової державності системного *принципу муніципалізму* [8], що базується на основі насамперед історично сформованих муніципальних свобод, муніципальних прав, а потім й виникаючих на їх основі муніципальних цінностей.

Формування спочатку ідентифікаційних особливостей та конкретних переваг міського життя в межах людської міської спільноти, що трансформувались у цінності, завдяки постійному користуванню та оптимальному соціальному результату, а також передавання їх наступним поколінням членам ТГ через закріплення у повсякденному індивідуальному, груповому та колективному житті людської спільноти та її членів – саме так може бути схематично репрезентований шлях формування муніципальних свобод, що спочатку носить повсякденний, звичаєвий, ординарний характер, що формує, трансформує, впорядковує, стабілізує повсякденне буття людини, її груп та асоціацій. Вже з часом такі свободи трансформуються в муніципальні цінності та стають універсальними цінностями людського буття. Причому цінностями, що, виходячи з їх особливої важливості для людського буття, – є властивими не тільки для міських ТГ, а й на основі творчого запозичення територіальними людськими спільнотами іншого рівня – як первинного (базового) – сільських, селищних, об'єднаних, так і асоційованого рівнів – обласних та районних, що мають переважно функціонально-цільовий характер.

На нашу думку, процес становлення муніципальних свобод, потім муніципальних прав, а з часом й формування і легалізація муніципальних цінностей, і одночасно, паралельний процес зародження феноменології загальних прав людини і становлення інститутів публічної влади на локальному рівні, – що знаходиться в одній системі координат та характеризується стійкими логічно-логістичними, а також стадійно-послідовними зв'язками, – в основному розвивались по такій суб'єктно-предметній схемі:

– «первісна община» у стародавньому світі (де спостерігається насамперед пріоритет і особлива важливість екзистенційно-функціональних питань існування людської спільноти на додержавному рівні розвитку) – саме тут виникає модель, що заснована на вирішенні фундаментальних проблем життєдіяльності та життєактивності, закладаються основи трудових, виробничих, техніко-технологічних, економічних, владних, соціальних, містецьких засад та настанов і витоків сучасної реальності [9] – отже, саме тут формуються свободи людини жити в єдності з природою, жити в межах людської спільноти, функціонувати в її межах, вільно обирати рід занять

(виходячи з екзистенційних пріоритетів), створювати родину (пуналуальну, полігамну, моногамну родину тощо) і т. д. – і це все відбувається в контексті вирішення питань людської нужденності;

– *давньогрецькі міста-поліси* (побудова локальної цивілізації, що поступово визначає та визнає природні права і свободи людини, супроводжується формуванням розуміння загальної феноменології прав і свобод людини [10] – саме вона вже містила професійну спеціалізацію населення та фахівців муніципального господарства /пекарство і торгівля хлібом, торгівля іншими товарами, охорона джерел води, прибирання сміття та місць загального користування, обслуговування громадських лазень, охорона стін та воріт міста, відправлення релігійних культів/, і в той же час наявність перших демократичних утворень та інституцій публічної влади, що суттєво вплинула на формування феноменології державності) – отже, в таких умовах формуються, розвиваються та вдосконалюються свободи людини жити в межах міської людської спільноти; функціонувати в її межах, через створення свого «мікросвіту»; вільно обирати рід занять, перелік яких детермінований і формується відповідно до потреб існування, функціонування, охорони, захисту міського способу життя та міського господарства, але в інтерпретації та проєктуванні цих настанов на парадержавний рівень (виходячи з екзистенційних пріоритетів); створювати родину (моногамна родина); свобода використання форм демократичної участі у формуванні та відправленні публічної влади; відправлення релігійних культів і т. д.;

– *давньоримські міста-муніципії* (побудова чіткої централізовано-самоврядної системи муніципального управління, системи муніципального господарства в межах локального територіального соціуму з наявністю відповідних демократичних засад в межах єдиної держави /імперії, республіки/) – отже, формуються свободи людини жити в межах людської спільноти воєнізованого типу; функціонувати в її межах як вільна людина (частина локального соціуму – спочатку громадяни Риму, потім коло громадян розширюється на основі *jus gentium*); свобода вибору занять у тісному зв'язку зі спеціалізацією міського господарства та воєнних завдань, що стоять перед муніципією; свобода здійснення правочинів та інших цивільно-правових дій; формування та розвиток демократичних форм участі у формуванні та відправленні публічної влади і т. д. [11].

– *міста феодального періоду розвитку суспільства* (церковні, лицарські, князівські /кюрфустерські/ тощо) (період зародження урбаністичних процесів через осмислення та усвідомлення можливостей та переваг спільного проживання людей в рамках локального соціуму через формування самоврядних засад управління на фоні абсолютного владарювання феодалів, паралельно з цим відбувався розвиток і розцвіт муніципального господарства і спеціалізація господарських зав'язків внутрішнього і зовнішнього характеру) –

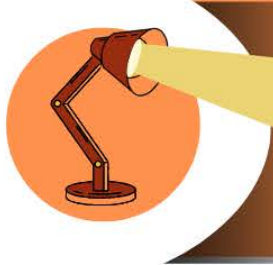
отже, на фоні розширення гідності членів роду, громади, міста розширюється змістовність загальної гідності людини, формуються свободи людини жити в межах міської людської спільноти, але під диктатом влади феодала, функціонувати в її межах відповідно до своїх професійних настанов (виходячи з екзистенційних пріоритетів міста щодо об'єднання сільськогосподарської та іншої діяльності), створювати родину (моногамна родина тощо), відправляти релігійні настанови тощо [12];

– *середньовічні міста, що керувались Магдебурзьким правом* (магістрати + бургомістри) (формування основоположних правових засад міського самоврядування через процес виникнення самоврядних управлінських інституцій, що самостійно формувались територіальною спільнотою) – отже, формуються свободи людини вільно жити в межах міської людської спільноти поза диктату влади феодалів, функціонувати в її межах відповідно до своїх професійних настанов, вільно обирати та змінювати рід занять (виходячи з екзистенційних пріоритетів), створювати родину (моногамна родина тощо), заповідати свою власність, відправляти релігійні настанови, формувати цехові (професійні) свободи, відповідний перелік товарів та послуг, якими користувались тільки міські жителі; свободи щодо участі та реалізації форм демократичної участі людини в міському управлінні тощо [13];

– *міста-муніципалітети та провінції Нідерландів періоду боротьби з Іспанією та революції XVI-XVII ст.* – окремий яскравий приклад розвитку муніципалізму через розцвіт промисловості і підприємницької діяльності (розвиток виробництва вовняних, шовкових, бавовняних тканин, скляне та цегляне виробництво, суднобудування й суміжні з ним галузі, торгівля; розвиток аграрної промисловості через використання земель, конфіскованих у короля та прибічників Іспанії і переданих фермерам в оренду або продані; вплив на локальний розвиток стану колоніальної держави (Північна Америка, Південна Африка, Індонезія), а звідси – й відповідних свобод щодо зайняття такою діяльністю; свобода на участь у міжнародній торгівлі завдяки входженню до системи світових господарських зав'язків, суттєві укріплення і зростання самостійної економічної бази промислових цехів (мануфактур) і виробництв; свобода на відправлення різних релігійних культів; участь у реалізації та розвитку демократичних форм міського і провінційного самоврядування, що каталізувало державотворчі процеси, і у підсумку, призвели до формування національної держави [14];

– *міст а-муніципалітет и пост революційної (Нові часи) та наполеонівської (постнаполеонівської) Європи* – отже, формуються свободи людини вільно жити в межах міської людської спільноти на основі та у відповідності до основних демократичних лозунгів свободи, рівності, братерства [15], що інтерпретувались у різних організаційних формах на локальний рівень соціуму; свободи людини на участь у муніципальному будівництві та

становленні прообразу системного масиву сучасних компетенційних повноважень муніципалітетів в контексті децентралізації повноважень публічної влади, що стало запорукою суттєвого зростання їх місця і ролі в локальному і державному будівництві [16];

– *міста-муніципалітети Новітніх часів* – отже, формуються муніципальні свободи людини, що визначаються через важливу роль та значення муніципалітетів в контексті муніципальної революції кінця XIX – початку XX ст., що фактично була заснована на підходах «муніципального соціалізму» та віддзеркалювала фактичний алгоритм сучасного переліку свобод людини [17];

– *сучасні муніципалітети об'єднаної Європи* (формування суттєвої ролі муніципалітетів в регіональному, державному, макрорегіональному і загальноєвропейському інтеграційному русі в контексті муніципальної революції другої половини XX ст. – початку XXI ст.) [18] – отже, формуються муніципальні свободи людини у єдиному комплексі з її муніципальними правами, що спираються на запозичення надбань і цінностей європейського (західного) муніципалізму пострадянськими державами у їх стратегічному стремлінні увійти до європейської родини народів і держав (останнє десятиліття XX ст. – початок XXI ст.). Отже, завдяки такому історичному розвитку саме міського самоврядування й зароджуються муніципальні цінності, що розглядаються сучасними дослідниками конституціоналізму, як передвісники конституційних цінностей та суттєве надбання людської цивілізації [17].

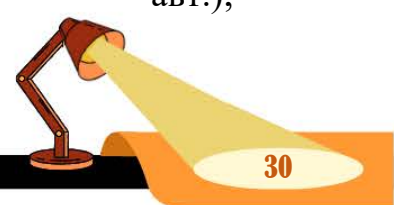
При наявності відповідної кількості муніципальних свобод їх основоположним телеологічним наповненням виступає наявність наступних ознак:

А) їх формування в межах міського територіального людського соціуму, завдяки особливостям міського життя, що характеризується більш високим рівнем автономії особистості та суттєвою загальнодемократичною складовою (*локально-просторова ознака* – авт.);

Б) муніципальні свободи людини насамперед спираються на засади колективізму, общинної рівності, локального характеру політичного, економічного, соціально-культурного розвитку тощо (*локально-колективістська ознака* – авт.);

В) кожна з муніципальних свобод торкається важливого елемента міського життя людини, її положення в локальному соціумі, що, з одного боку, суттєво впливає на здійснення людиною свого життєвого циклу; а з іншого – одночасно має суттєвий індивідуальний, і в той же час груповий і колективний характер (*соціально-значима ознака* – авт.);

Г) кожна муніципальна свобода розрахована для застосування необмеженою та непойменованою кількістю фізичних суб'єктів, тобто є доступною для використання будь-яким членом міської ТГ (*кількісно-застосовна ознака* – авт.);

Г) кожна муніципальна свобода має суттєво значення для повсякденного існування людини – члена міської ТГ (*якісно-застосовна ознака* – авт.);

Д) кожна така муніципальна свобода напряму і суттєво впливає на формування муніципально-правового, а у підсумку, й конституційно-правового статусу людини-члена міської ТГ (*статусно-визначальна ознака* – авт.);

Е) для кожної муніципальної свободи передбачений демократичний правовий режим її існування, легалізації, легітимації та реалізації, за рахунок формування відповідних соціально-нормативних механізмів, що носять транспарентний та функціонально-визнаний членами локального соціуму характер (*процесуально-процедурна ознака* – авт.);

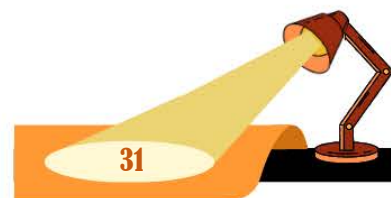
Є) кожна з муніципальних свобод виступає складовим елементом загальної локальної системи охорони і захисту прав людини і, одночасно, елементом загальної локальної системи безпеки (*процесуально-охоронна і процесуально-безпекова ознаки* – авт.).

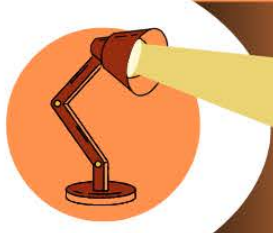
Основним аксіологічним набуттям таких свобод, їх серцевиною та змістовним наповненням виступає власне індивідуальна свобода людини, що заснована на її природних правах. Тобто, можна стверджувати, що в основі муніципальних свобод лежить людиноорієнтовна та людиноцентрична модель, яка базується на засадах натуралістичної юриспруденції, що, своєю чергою, в своїй основі має принцип соціального натуралізму.

Але треба звернути пильну увагу на те, що у колі муніципальних свобод викристалізуються саме муніципальні цінності як квінтесенція локального життя та його демократичної організації. Бо саме в основі профільних свобод, насамперед, лежать відповідні складові, що, по-перше, детермінують довгостроковий процес формування таких цінностей; по-друге, надають більш глибокого розуміння щодо їх змісту та функціонального наповнення; по-третє, роблять їх оптимальними щодо практичного використання. До таких складових відносяться саме такі:

А) *Безпекова складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на існування та функціонування в межах територіального колективного людського соціуму (ТГ) в ординарних та екстраординарних умовах його існування і функціонування, що апріорі забезпечує їй захист свого життя та розвиток своєї особистості як індивідуума;

Б) *Екзистенційна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини здійснювати свій життєвий цикл в межах територіального колективного людського соціуму (ТГ) через формування та прояв своїх індивідуальних, групових, колективних атитюдів (поведінкових настанов), включаючи й правові атитюди, а також формування на їх основі і реалізація габітусів (конкретних форм життєдіяльності людини), включаючи й правові габітуси;

В) *Біхевіористична складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на засадах сформованої системи атитюдів та габітусів формувати і реалізовувати відповідні індивідуальні, групові, колективні інтереси, що у практичній площині, завдяки їх особливій важливості, актуалізації та контекстуалізації для існування територіального колективного людського соціуму (ТГ), трансформуються в свободи, а потім й у права людини в різних сферах її життєдіяльності;

Г) *Повсякденно-побутова складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на організацію в межах територіального колективного людського соціуму (ТГ) свого повсякденного життя, вибір її форм, через формування, створення і користування комплексом побутових послуг, що надаються завдяки приналежності до такої локальної спільноти та забезпечують її стабільне та якісне існування в межах такої спільноти як цивілізованої істоти і як споживача муніципальних послуг;

Г') *Демократично-інституційна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на використання демократичного інструментарію управління повсякденним та перспективним життям і локальним розвитком в межах територіального колективного людського соціуму (ТГ), через формування відповідних інституцій публічної влади та демократичних механізмів (процедур) її періодичного оновлення і ефективного контролю за її діяльністю, а також механізмів (процедур) врахування суспільної думки в процесі прийняття управлінських рішень;

Д) *Муніципально-ідеологічна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на формування, користування і розповсюдження відповідних ідей, концепцій щодо важливості, особливої ролі та переваг муніципальної демократії та муніципального розвитку для існування і функціонування територіального колективного людського соціуму (ТГ), що виражають основоположні інтереси членів такого соціуму – жителів та скеровані на формування відповідної соціальної ідеології та заснованої на неї політичної позиції;

Е) *Соціально-рольова складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на вибір відповідної рольової позиції в територіальному колективному людському соціумі (ТГ) (статус в родині – чоловік, дружина, член родини, голова родини; професійний статус – робітник, інженер, бізнесмен, військовослужбовець, студент; соціальний статус – дитина, жінка, пенсіонер; суспільний статус – член суспільного об'єднання, член політичної партії, депутат місцевої ради тощо), а також таких рольових позицій, що проєктуються на феноменологію державності, але переважно реалізуються на локальному рівні соціуму (громадянин, іноземець, військовозобов'язаний, платник податків, споживач комунально-побутових послуг тощо), – причому на різних рівнях його функціонування, починаючи з

мікрорівня (родина, інституції мікросоціуму тощо), мезорівня (трудовий колектив тощо) та макрорівня (інституції громадянського суспільства) в умовах свого індивідуального, групового або колективного повсякденного існування з метою реалізації своїх інтересів (прав, свобод, обов'язків, соціальних зв'язків тощо) в умовах побудованої, існуючої та функціонуючої всередині громади системи комунікаційної взаємодії;

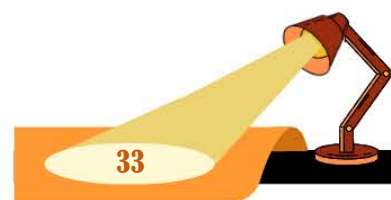
Є) *Професійна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на вибір відповідної рольової позиції в територіальному колективному людському соціумі (ТГ), за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець (або некваліфікований робітник) – член такої громади з метою матеріального забезпечення такого працюючого робітника;

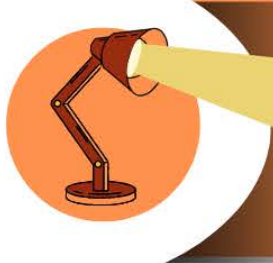
Ж) *Интерсуб'єктивна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на участь у реалізації загальної телеологічної домінанти, що стоїть перед територіальною колективною людською спільнотою (ТГ), в контексті її ординарного або екстраординарного існування та стабільного функціонування – отже, реалізації життєвого циклу людини, що реалізується на індивідуальному, груповому та колективному рівнях;

З) *Інституційна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на формування, створення і участь соціальних інституцій економічного, політичного, соціального, культурологічного, екологічного та ін. спрямування в межах територіальної колективної людської спільноти (ТГ) (інституцій громадянського суспільства у всьому їх розмаїтті), з метою задоволення своїх індивідуальних, групових та колективних інтересів, що задовольняють її різноманітні запити, устремління та потреби;

И) *Муниципально-господарська складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на формування, створення і участь в діяльності сукупності підприємств і установ, що здійснюють на території територіальної колективної людської спільноти (ТГ) господарську діяльність, спрямовану на задоволення колективних (суспільних) потреб населення, тобто жителів-членів громади;

І) *Муниципально-свідома складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини виступати носієм ідей, настанов, концепцій, форм і методів муніципалізму (місцевого самоврядування) на рівні як територіальної колективної людської спільноти (ТГ), так й патримоніальної держави – через формування, розвиток, вдосконалення, реалізацію, продукування і поширення індивідуальної, групової і колективної муніципальної свідомості та виникнення на її основі відповідних тенденцій та патернів, що визначають подальше існування та функціонування локального людського соціуму;

І) *Муниципально-психологічна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини активно діяти на рівні територіальної колективної людської спільноти (ТГ) у відповідності до настанов муніципалізму (місцевого самоврядування) та через їх застосування реалізовувати своїми практичними діями індивідуальні, групові та колективні інтереси жителів-членів зазначених громад;

Й) *Фертильно-репродуктивна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на рівні територіальної колективної людської спільноти (ТГ) та в її межах формувати свою фертильність та реалізовувати репродуктивну функцію для продовження свого роду;

К) *Нормативна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на рівні територіальної колективної людської спільноти (ТГ) приймати активну участь у розробці, прийнятті та реалізації нормативних настанов в межах локальної нормотворчості ОМСВ;

Л) *Публічно-правова складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини на рівні територіальної колективної людської спільноти (ТГ) здійснювати пряму або опосередковану комунікацію з органами публічної влади – як публічної державної влади, так й публічної самоврядної (муниципальної) влади з метою вираження своїх індивідуальних, групових та колективних інтересів, а також охорони і захисту своїх прав, свобод і обов'язків;

М) *Національно-муниципальна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини як жителя-члена відповідної територіальної колективної людської спільноти (ТГ) виступати від свого імені або в рамках самоврядних або публічно-правових інституцій такої громади у відносинах з аналогічними самоврядними структурами своєї держави та національних асоціацій місцевих влад з питань внутрішньодержавного міжмуниципального співробітництва, локального розвитку та розвитку і вдосконалення муниципального господарства;

Н) *Міжнародно-муниципальна складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини як жителя-члена відповідної територіальної колективної людської спільноти (ТГ) виступати від свого імені або в рамках самоврядних або публічно-правових інституцій такої громади у відносинах з аналогічними самоврядними структурами зарубіжних держав та міжнародних асоціацій місцевих влад з питань міжнародного міжмуниципального співробітництва, локального розвитку та муниципального господарства;

О) *Муниципально-безпекова складова* – це реальна можливість (свобода), а потім і право конкретної людини як жителя-члена відповідної територіальної колективної людської спільноти (ТГ) користуватись індивідуально, в складі

групи або колективно охоронними і безпековими механізмами, що виникають, формуються та функціонують в межах такої ТГ;

П) *Муніципально-управлінська складова* – це реальна можливість / реальні можливості (свобода/свободи), а потім і право конкретної людини як жителя-членам відповідної територіальної колективної людської спільноти (ТГ) користуватись індивідуально, в складі групи або колективно системним комплексом муніципальних свобод, що формуються, існують, реалізуються, вдосконалюються та коло яких розширюється в управлінського просторі МСВ, тобто там де діють його органи (насамперед, ОМСВ та їх структурні інституції) та суб'єкти.

Системний аналіз наведених складових муніципальних свобод людини дає змогу констатувати, що вони:

- по-перше, виникають історично та можуть бути оцінені ретроспективно (*історичний аспект муніципальних свобод* – авт.);

- по-друге, є характерними для колективного існування людини в умовах міського життя та володіють характерологічними рисами, що притаманні саме такому виду локального життя (*характерологічно-міський аспект муніципальних свобод* – авт.);

- по-третє, характеризуються можливістю одночасного індивідуального, групового та колективного застосування (*характерологічно-кількісний аспект муніципальних свобод* – авт.);

- по-четверте, торкаються основних сфер існування людини (природної (екологічної), духовної, матеріальної, економічної, політичної, культурологічної, правової тощо) в межах саме міської людської територіальної спільноти, тобто ТГ (*характерологічно-сферний аспект муніципальних свобод* – авт.), причому як:

- біологічної істоти (*біологічна ознака* – авт.),

- особистості в межах соціальної спільноти (*соціальна ознака* – авт.),

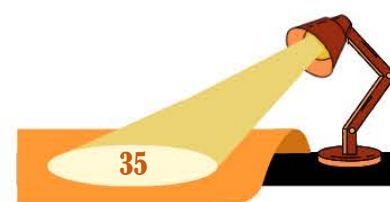
- людини, що володіє відповідним правовим станом (громадянство, іноземство, апатридство, біженство тощо) (*нормативно-правова ознака* – авт.),

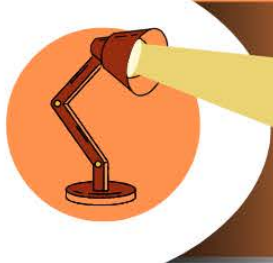
- людини, що володіє та виконує в локальному соціумі відповідні рольові позиції, що характеризуються: сталістю, соціальним визнанням, соціальною ефективністю, скеровані на вирішення відповідних завдань локального соціуму (глава родини, член родини, муніципальний службовець, робітник, студент, пенсіонер, платник податків, користувач комунальних послуг тощо) (*локально-рольова ознака* – авт.),

- людини, що володіє відповідною власністю (*цивільно-правова ознака* – авт.).

Отже, під *муніципальними свободами* треба розуміти:

- а) сукупність реальних можливостей людини (тобто, це те, що людина має, чим вільно розпоряджається, що закладено у ній, що може бути джерелом, основою її розвитку чи використання [19]), що

б) виникають історично,

в) у межах територіальної людської спільноти (громади) /причому у буквальному розумінні – в межах міської громади; у загальному розумінні – в межах будь-якої громади будь-якого первинного рівня – сільської, селищної, об'єднаної, або асоційованого – районного, обласного рівнів/,

г) з метою реалізації її екзистенційно-соціальних настанов, потреб, намагань та інтересів в різних сферах існування (особистісних, економічних, соціальних, політичних, культурологічних, екологічних, правових тощо),

г') індивідуальної, групової та колективної властивості, що

д) надають їй реальну можливість існувати в локальному соціумі як біологічна та соціальна істота та здійснювати свій життєвий цикл,

е) трансформуючись у перспективі у відповідні муніципальні права.

Разом з тим, на наш погляд, не тільки вельми важливою, а й визначальною сферою, яка фактично детермінує виникнення, формування, прояв і існування наведених свобод виступає психо-психологічна сфера, що репрезентує муніципальні свободи як відповідний *психотип* та *архетип* поведінки людини.

Варто зазначити, що в психології під психотипом (психологічним типом) розуміють характеристику людини з точки зору психології. Психотип – більш вузьке поняття, ніж тип особистості, куди включають не тільки психологічні, але і соціальні особливості людини, його спосіб життя, його цінності та звички. Отже, психотип – це опис того, чого від людини такого типу можна чекати в тих або інших ситуаціях і за якими зовнішніми ознаками про це здогадатися [20].

Звідси, враховуючи, що психотипи особистості – це загальні «сортувальні» групи, що об'єднують людей за сукупністю характеристик характеру та особливостей особистості, можна, спираючись на наведені загальні для всіх жителів – членів ТГ складові муніципальних свобод, виокремити загальний психотип – «*homo municipalis*».

Крім того, враховуючи той факт, що різні психологічні школи дають різноманітні та велику кількість класифікацій психологічних типів, навіть усередині кожної з класифікацій не можливо визначити чітких меж між групами, бо вони плавно перетікають одна в одну, поєднуються, обростають індивідуальними рисами. Але можна визначити загальні риси, що виникають у людини у зв'язку з приналежності до міської людської територіальної спільноти, що й об'єднують таких особистостей у єдиний психотип.

Архетип, своєю чергою, – це особливий вид впливу несвідомого на свідомість [21]. Архетипи лежать у глибинній структурі людини, закладеної у неї ще від народження. До того ж якості цієї структури у всіх схожі. Це дозволяє розбирати психіку кожного з урахуванням загальних знань. Грубо кажучи, архетипи є сукупним образом поведінкових стереотипів, загальний

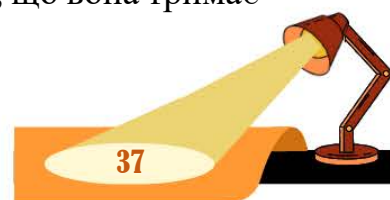
духовний спадок всіх людей [22, с. 60]. А існування та функціонування особистості у межах міської людської територіальної спільноти формує своєрідний муніципальний архетип – характерні для міського жителя поведінкові настанови, що носять стереотипний характер, відображають його екзистенційні потреби та які, своєю чергою, формують відповідні стереотипні дії, тобто муніципально-психологічні форми життєдіяльності.

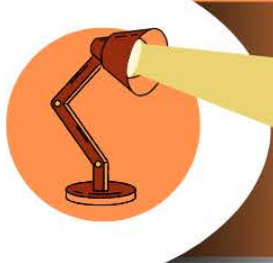
Найбільш яскраво визначають змістовне наповнення муніципальних свобод психологічно-параметральні ознаки свободи як соціального феномену. Ми вже зазначали, що наведені ознаки базуються насамперед на принципі соціального натуралізму. На слушну думку вітчизняного дослідника О. М. Костенка, виходячи з принципу природної цілісності світу, саме принцип соціального натуралізму дає можливість зрозуміти своє змістовне наповнення, а саме: соціальні явища слід розглядати як такі, що існують так само за законами природи, як і біологічні чи фізичні явища. Це означає, зокрема, що воля і свідомість утворюється у людей не для того, щоб жити поза законами природи, а, навпаки, для того, щоб жити у злагоді із ними [23, с. 99].

В основі законів природи лежить відповідно поведінково-діяльнісна складова, що базується на реалізації кожною людиною екзистенційних інтересів (життєвих потреб, настанов тощо) свого існування та функціонування в локальному соціумі, що базується на колективістських засадах. Отже, основоположним в формуванні та реалізації цього процесу виступає психологічна складова поведінки людини. Саме тому питанню зв'язку між психологічним феноменом – свідомістю людини та явищами, що виникають та реалізуються в локальному соціумі, тобто свободою людини, – виявляли не лише фахівці-психологи, а й представники інших суміжних наук [24].

Наприклад, професор Університету Міссурі К. М. Шелдон, посилаючись на доктринальні позиції сучасного дослідника-психолога Леонтьєва Д. О., що містяться у його статті «Психологія свободи: до постановки проблеми самодетермінації особистості», відзначає філософсько-індивідуалістичний зв'язок між свободою і феноменом свідомості [25]. Своєю чергою, німецький філософ Е. Фромм, відстоюючи поведінково-діялісну парадигму, вважає, що свобода постає як дія, що виникає з усвідомлення людиною альтернатив та їх наслідків, розрізнення реальних і ілюзорних альтернатив [26]. На думку американського психолога і психотерапевта Р. Мея, що сповідує індивідуально-релятивістський підхід, свобода – це здатність людини керувати своїм розвитком, що тісно пов'язана із самосвідомістю, гнучкістю, відкритістю, готовністю до змін [27].

Отже, можна констатувати, що чим менш розвиненою є самосвідомість людини, тим більш невольною вона є, тобто, тим більше її життям управляють різні витіснені змісти, умовні зв'язки, які виникли у дитинстві, що вона тримає

у пам'яті, але які зберігаються у несвідомому і керують її поведінкою. Звідси, у міру розвитку самосвідомості та її вдосконалення, – відповідно збільшується діапазон та соціальні варіанти вибору людини та її свобода.

Інший дослідник, психолог У. Тейджесон у своєму синтетичному варіанті гуманістичної психології, що спирається на засади індивідуального психологічного розвитку людини, використовуючи конкретні психологічні дані, визначає свободу як переживання самодетермінації, що пов'язане з самосвідомістю. Він зазначає, що «Психологічна свобода або сила самодетермінації нерозривно пов'язана зі ступенем н масштабами самоусвідомлення (self-awareness) і тим самим тісно корелює з психологічним здоров'ям або автентичністю» [28]. Своєю чергою, Д. О. Леонтьєв дійшов висновку, що «усвідомлення як основа свободи» це один із вузлових аспектів проблеми свободи: «Безумовно, усвідомлення факторів, що впливають на мою поведінку, є вирішальним у звільненні від їхнього впливу. Але йдеться про усвідомлення не тільки того, що є, а й того, чого поки що немає, усвідомлення існуючих можливостей, а також передбачення варіантів майбутнього» [25]. Зазвичай, йдеться напряду саме про парадигму формування та реалізацію відповідних свобод людини в процесі її життєдіяльності в локальному муніципальному соціумі.

Одним із варіантів практичної реалізації цих припущень, що підтверджує доктринально-наукові настанови авторів статті, є модель американського дослідника-психолога Д. Нолана, що сформована на співвідношенні індивідуально-владних засадах. При її побудові цей автор посилався на твердження президента США Т. Джефферсона та письменниці А. Ренд, які вважали, що в основі будь-якої політики лежить тривимірне регулювання свобод людини – політичної, економічної та особистісної. Політика характеризується мірою того: а) який обсяг кожної свободи контролює влада, і б) який обсяг свобод залишається людині [29].

Отже, тривимірна модель Д. Нолана, що фактично базується на суттєвому та пріоритетному муніципально-локальному дискурсі, враховуючи її прояв, формування, змістовність і локалізацію її реалізації, характеризує умови життя людини не як точку на прямій, а як обсяг її реального життєвого простору, який визначається його:

а) довжиною (*розмір економічних свобод, простір саморегуляції особистості*),

б) шириною (*розмір політичних свобод, простір самоврядування особистості*) та

в) висотою (*розмір особистісних свобод, простір саморегуляції індивіда*).

При цьому, обсяг і форма життєвого простору варіюються трьома свободами людини (економічними, політичними та особистісними) – від

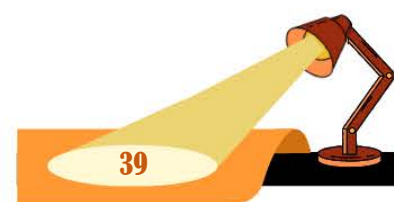
кульової (де немає місця навіть для її тіла) до нескінченно великої (права «людини світу», не обмеженої жодними заборонами). Отже, можна констатувати:

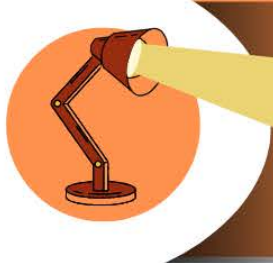
- муніципальні свободи людини, виникають в її локальному життєвому просторі та

- у сферах її життєдіяльності, що мають екзистенційно-важливе і загально-соціальне значення для всієї людської спільноти, при цьому,

- у психологічному контексті найважливішими свободами виступають політичні свободи.

Про це писав ще І. Берлін: «Політична свобода – це всього лише простір, в якому я можу без перешкод вдаватися до своїх занять. Якщо інші не дають мені зробити те, що без них я зробив би, я не вільний; а якщо простір звужують до мінімуму, можна сказати, що я зазнав примусу або навіть поневолення» [30]. Отже, можна зазначити, що саме муніципальні свободи в сфері політичної демократії в сучасних умовах виступають основоположними саме в контексті визначення істинної свободи людини в локальному соціумі, тобто в тому життєвому просторі де вона здійснює свій життєвий цикл. Ба більше, по-перше, політичні свободи людини сьогодні детермінують самоврядування особистості; а, по-друге, справа в тому, що основні суб'єкти політичного процесу – різні політичні течії (політичні партії) – комуністи, соціал-демократи, ліберали, консерватори, фашисти, лібертаріанці, анархісти, монархісти саме через варіювання розмірів трьох свобод людини формують шляхи перспективного розвитку соціуму, обумовлюючи відповідні моделі самоврядування особистості, – через свої політичні програми, і саме цим відрізняються одна від одної, бо вони пропонують людині жити в просторах різного розміру та різної форми. Наприклад, яскравим прикладом особистісних свобод є право людини, «володіти вогнепальною зброєю», економічних свобод – право «не страхувати свій автомобіль», політичних свобод – право «голосувати чи не голосувати на виборах». Отже, якщо теоретично свободи людини умовно прагнуть до «плюс нескінченності», то конкретна людина знаходить життєвий простір в межах, що обмежений тільки її природними можливостями. Звідси саме так можуть бути охарактеризованими муніципальні свободи людини та перспективи їх розвитку, що впливає на формування її життєвого простору. Але, треба чітко розуміти, що варто лише одній свободі мінімізуватися «до нуля», як людина повністю втрачає життєвий простір і має фізично загинути. Отже, можна констатувати, що між максимальними та мінімальними обсягами свобод людини знаходиться величезний діапазон та форми життєзабезпечення людини, які визначаються ідеями та програмами політичних партій. Звідси вся політична боротьба між партіями зводиться, по-перше, до величин свобод і, по-друге, до співвідношення величин наведених трьох свобод між собою.

Особливо важливим, конституюючим фактором виступає те, що психологічний зміст трьох видів свобод (економічних, політичних, особистісних) полягає у можливості людини зберігати ясну та повну свідомість.

Отже, вже перші ознаки втрати свідомості породжують у людини занепокоєння, дискомфорт, втрату впевненості у собі, надії на майбутнє. Звідси грізні ознаки втрати свідомості не тільки важко переносяться людиною морально і психологічно, а й викликають в неї негативні наслідки – страх, паніку, порушення повсякденного спокою. Бо втрачаючи свідомість, людина автоматично позбавляється всіх громадянських свобод – вона підпадає під медичну ізоляцію, втрачає право на захист, виникають заборони на професії, освіту, пересування, проживання. І, навпаки, втрачаючи свободи, вона автоматично позбавляється свідомості, тому масштаб її свідомості і є масштабом її життєвого простору, що суттєво звужується якщо людина має порушення свідомості і розширюється, якщо свідомість є присутньою, розвивається та вдосконалюється як результат локального життя в людській спільноті.

Отже, достатньо глибокий аналіз політичних свобод людини дає можливість виокремити *четвертий психологічний вимір свободи – самовиховання індивідуальності, що забезпечує простір інтелектуальної свободи людини.*

В основі самовиховання, яким може володіти як соціальною рисою лише людина-особистість, що характеризується індивідуальністю, лежить володіння метою життя, певною науковою картиною світу. Отже, самовиховання – це, насамперед, самостійний вільний розвиток людини у певному напрямку. Звідси головним та визначальним у самовихованні є те, що це – четвертий вимір свободи, який ніяк не контролюється владою, тобто він знаходиться за межами владного, й отже, правового поля. Цей вимір обумовлений досить складними внутрішніми самоврядними процесами, що відбуваються як у психології конкретної людини, так й її груп і асоціацій, що функціонують в сфері МСВ та обумовлені суттєвою муніципалізацією локального життя. Звідси саме це створює аксіосферу МСВ в якій людина-житель, людина-член ТГ не механістично та пасивно здійснює свій життєвий цикл, а реалізує його творчо, з врахуванням індивідуальних, групових та колективних настанов, потреб і інтересів, що демонструє свій «мікросвіт» в якому й формуються досить активно муніципальні свободи людини.

Треба наголосити на тому, що хоча інтелектуальна свобода й має природу, яка нині називається віртуальною, – тобто, вона реально визначає все життя людини, що є нематеріальним, не має запаху, смаку, кольору, ваги, не виявляється, не реєструється, не кваліфікується і тому не регулюється, не контролюється, не керується ззовні індивідуальності [31], – саме вона

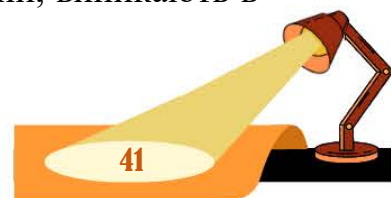
однозначно впливає на формування, функціонування, розвиток і вдосконалення муніципальних свобод людини, їх переростання та трансформацію у муніципальні права людини, моделюючи її поведінку таким чином, що реалізація її можливостей в межах громади, в умовах МСВ, в філософському стані повсякденності, через реалізацію свого муніципально-правового статусу, а потім й конституційно-правового статусу людини (*отже, спостерігаємо входження людини з позаправового простору в правовий простір в процесі реалізації своїх свобод і інтересів задля їх реалізації, що дає можливість трансформувати муніципальні права і свободи з легітимних у легалізовані права – авт.*) – стає об'єктивованим, актуальним, контекстуалізованим, детермінованим саме такими чинниками її існування в межах людської територіальної спільноти.

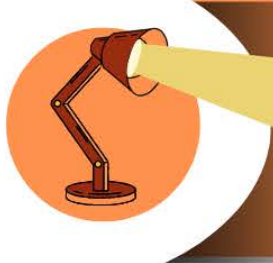
Звідси, виходячи з тривимірного невідного простору, індивідуальність здатна жити в четвертому вимірі, у своїх уявленнях, у своїй уяві, у фантазіях, які є не менш реальними, ніж той матеріальний простір, який влада залишає невідній людині. Тому саме муніципальні свободи, а потім й муніципальні права виступають «тригерним фактором», що передбачають, попереджують, акцептують, детермінують, свідчать про те, що людина стає вільною, впевненою в собі, в своїх життєвих цінностях, в своєму екзистенційному виборі, який вона зробила на користь свого існування та функціонування – тобто, свого життєвого циклу в межах муніципалізованого світу.

Висновки. Резюмуючи викладені вище настанови, можна констатувати про наступне:

- муніципальні свободи проходять відповідний процес становлення, розвитку і вдосконалення, тобто свою інституціоналізацію та конституювання. Це детерміновано наступним: а) муніципальні свободи людини, виникають в її локальному життєвому просторі в межах міської людської спільноти (ТГ) та б) у сферах її життєдіяльності, що мають екзистенційно-важливе і загально-соціальне значення для всієї людської спільноти, при цьому, в) у психологічному контексті найважливішими свободами виступають політичні свободи, але г) вони детерміновані існуванням економічних свобод людини, ними стимулюються та контекстуалізуються, але г') сфера виникнення муніципальних свобод – це, насамперед, свободи особистісні, бо саме там найбільш чіткіше та оптимальніше екзистенційні інтереси людини проявляються і реалізуються в сфері МСВ, д) ба більше, саме муніципальні свободи людини виступають ядром формування та легалізації муніципальних прав людини, що лежать в основі муніципально-правового статусу людини, а отже, й її конституційно-правового статусу;

- муніципальні свободи проходять відповідний процес становлення, розвитку і вдосконалення, тобто свою інституціоналізацію та конституювання. Це детерміновано наступним: а) муніципальні свободи людини, виникають в

її локальному життєвому просторі в межах міської людської спільноти та б) у сферах її життєдіяльності, що мають екзистенційно-важливе і загально-соціальне значення для всієї людської спільноти, при цьому, в) у психологічному контексті найважливішими свободами виступають політичні свободи, але г) вони детерміновані існуванням економічних свобод людини, ними стимулюються та контекстуалізуються, але г') сфера виникнення муніципальних свобод – це, насамперед, свободи особистісні, бо саме там найбільш чіткіше та оптимальніше екзистенційні інтереси людини проявляються і реалізуються в сфері місцевого самоврядування, д) ба більше, саме муніципальні свободи людини виступають ядром формування та легалізації муніципальних прав людини, що лежать в основі муніципально-правового статусу людини, а отже, й її конституційно-правового статусу;

- під муніципальними свободами необхідно розуміти: а) сукупність реальних можливостей людини, що б) виникають історично, в) у межах територіальної людської спільноти (громади) /причому у буквальному розумінні – в межах міської громади; у загальному розумінні – в межах будь-якої громади будь-якого первинного рівня – сільської, селищної, об'єднаної, або асоційованого – районного, обласного рівнів/, г) з метою реалізації її екзистенційно-соціальних настанов, потреб, намагань та інтересів в різних сферах існування (особистісних, економічних, соціальних, політичних, культурологічних, екологічних, правових тощо), г') індивідуальної, групової та колективної властивості, що д) надають їй реальну можливість існувати в локальному соціумі як біологічна та соціальна істота та здійснювати свій життєвий цикл, е) трансформуючись у перспективі у відповідні муніципальні права;

- саме муніципальні свободи людини виступають своєрідним дороговказом, діяльнісним алгоритмом для виникнення на локальному рівні соціуму муніципальних прав людини та громадянина, а також для формування в подальшому в умовах місцевого самоврядування, в межах територіальної громади та у філософському стані повсякденності муніципально-правового і конституційно-правового статусу людини і громадянина.

Література:

1. Tocqueville, Alexis de. Democracy in America. Vol. 1. N.-Y.: Vintage Books, 1954. 688 p.
2. Coleman J. S. Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 1988. N 94. pp. 95-120.
3. Coleman J. Foundations of Social Theory. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 1990. 993 p.
4. Фасілітація. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
5. Бобровник Д. О. Роль муніципальної правосвідомості та муніципальної психології у процесах формування глобалістського потенціалу територіальної громади. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право». 2022. № 1 (4). С. 23-33.

6. Боярський О.О. Людина в місцевому самоврядуванні: до розуміння та вивчення параметрально-нормативних ознак: монографія; за ред. М. О. Баймуратова; Ін-т законодавства ВР України. Київ-Одеса: Фенікс, 2022. 432 с.

7. Бобровник Д. О. Дихотомія «локальне / глобальне» як основоположний концепт набуття міжнародної правосуб'єктності територіальною громадою. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 58–66. <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/348-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-668-1-10-20210110.pdf>

8. Посторонко І. Г. Становлення та розвиток феноменології муніципалізму: історичні цивілізаційно-локальні підходи до розуміння та визначення. Часопис Київського університету права. 2021. № 2. С. 107-114. <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/722-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1369-1-10-20230122.pdf>

9. Buyan I. Primitive society is a pioneer in the formation of sources, conditions, and factors for the satisfaction of human needs. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4331/1/%D0%91%D1%83%D1%8F%D0%BD%20%D0%86..pdf>

10. Kotenko T. V. The formation of human rights and freedoms in the teachings of the philosophers of Ancient Greece and Rome. Almanac of law. 2020. Issue 11. P. 127–132.

11. Баймуратов М. О. Від римських муніципій до сучасного місцевого самоврядування. Проблеми сучасної муніципалістики: навч. посібник / За загальною ред. О. В. Батанова. Київ: Академія муніципального управління, 2012. 292 с. Серія: «Інноваційні освітні технології в муніципальному праві». С. 167–180.

12. Кожан В. В. Теоретичні основи та практика законодавчого закріплення особистих прав людини. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Правознавство. 2015. № 18. Вип. 1. С. 33–36.

13. Баймуратов М. О. Магдебурзьке право на українських землях: дискусійні сторінки вітчизняної муніципальної історії. Проблеми сучасної муніципалістики: навч. посібник / За загальною ред. О. В. Батанова. Київ: Академія муніципального управління, 2012. 292 с. Серія: «Інноваційні освітні технології в муніципальному праві». С. 181–187.

14. History of Europe. BYU Library. URL: <https://lib.byu.edu/~rdh/>

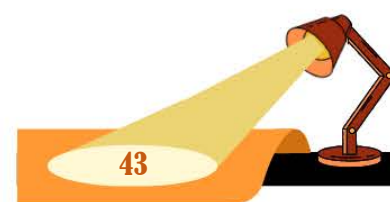
15. Ghervas Stella. Three Lessons of Peace: From the Congress of Vienna to the Ukraine Crisis. <https://www.un.org/en/chronicle/article/three-lessons-peace-congress-vienna-ukraine-crisis>

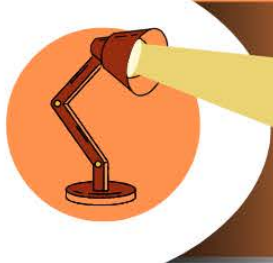
16. Burg Martijn Van Der. Local Administration in the Napoleonic Empire: The Case of Napoleon's Third Capital Dans Napoleonica. La Revue. 2016. №1 (25). С. 123–141.

17. Баймуратов М. О., Кофман Б. Я. «Муніципальні цінності»: до ідентифікації та визначення параметричних ознак профільної феноменології. DOI:10.24144/2788-6018.2023.06.13; Аналітичне та порівняльне правознавство. 2023. Грудень, С. 81–89.

18. Young D. Local self-government in the Scandinavian and Baltic countries. Review. SKL International, 2016., 58. <http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B5-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%85-%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D0%91%D0%B0%D0%B%D1%82%D1%96%D1%97.pdf>

19. Можливості людини. <https://svitdovkola.org/metodic/ik4/tema9>

20. Psychotype. Psychologist. Encyclopedia of practical psychology. <http://psychologis.com.ua/psihotip.htm>
21. Archetype. Wikipedia. Free encyclopedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BF>
22. Процик І.В. Поняття архетипу в науковій літературі: генетико-теоретичний аспект. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. 2009. № 2. С. 56–67.
23. Костенко О. М. Соціальний натуралізм як методологічний принцип філософії права. Проблеми філософії права. 2006-2007 роки. Том IV-V. С. 98-106.
24. Чмуневич Н., Павелків В. Особливості розуміння феномену свободи в підлітковому та юнацькому віці. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. 2019. Випуск 13. С. 190–194.
25. Kennon M. Sheldon, Evgeny N. Osin, Oleg A. Sychev. Evaluating the Dimensionality of Self-Determination Theory's Relative Autonomy Continuum. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Vol. 43, Issue 9. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167217711915>
26. Fromm E. Q. *The human soul*. Translated by: Şemsa Yeğin. Ankara, 1996. 226 p.
27. May R. *Man's search for himself*. New York: WW Norton & Co, 1953. 214 p.
28. Tateson C. William. *Humanistic psychology: a synthesis*. Dorsey Press, 1982. 286 p.
29. Brehm J.W. *A theory of psychological reactance*. Academic Press, 1966. 135 p.
30. Berlin Isaiah. *Two Concepts of Liberty*. Berlin I. *Four Essays on Liberty*. London: Oxford Univ. Press, 1969. 213 p.
31. Castells M. *The Information Age: Economy, Society and Culture: End of Milenium*. Maiden (Ma.). Oxford: Blackwell Publ., 1998. 448 p.

References:

1. Tocqueville, Alexis de. (1954). *Democracy in America*. New York: Vintage Books, 1, 688.
2. Coleman J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 4, 95-120.
3. Coleman J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 993.
4. Facilitation. Wikipedia. Free encyclopedia. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> [in Ukrainian].
5. Bobrovnyk D. O. (2022). Rol' munitsypal'noyi pravosvidomosti ta munitsypal'noyi psykholohiyi v protsesakh formuvannya hlobalist's'koho potentsialu terytorial'noyi hromady [The role of municipal legal awareness and municipal psychology in the processes of forming the globalist potential of the territorial community]. *Visnyk Universytetu Alfreda Nobelya. Seriya «Pravo» – Bulletin of Alfred Nobel University. "Law" series*, 1 (4), 23-33 [in Ukrainian].
6. Boyarsky O.O. (2022). Lyudyna v mistsevomu samovryaduvanni: do rozumynnya ta vyychennya parametrychno-normatyvnykh oznak [Man in local self-government: towards understanding and studying parametric-normative features]: monograph; under the editorship M.O. Baimuratova; Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine. Kyiv-Odesa: Phoenix, 432 p. [in Ukrainian].
7. Bobrovnyk D. O. (2020). Dykhotomiya «lokal'ne/hlobal'ne» yak fundamental'ne ponyattya nabuttya mizhnarodnoyi pravosub'yektnosti terytorial'noyu hromadoyu [Dichotomy "local / global" as a fundamental concept of acquisition of international legal personality by a territorial community]. *Chasopys Kyivsk'koho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 58–66. Retrieved from file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/348-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-668-1-10-20210110.pdf. [in Ukrainian].

8. Posoronko I. G. (2021). Stanovlennya ta rozvytok fenomenolohiyi munitsypal'izmu: istorychnyy tsyvilizatsiyyny ta lokal'nyy pidkhody do rozumynnya ta vyznachennya [Formation and development of the phenomenology of municipalism: historical civilizational and local approaches to understanding and definition]. *Chasopys Kyyivs'koho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 107-114. Retrieved from file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/722-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1369-1-10-20230122. pdf. [in Ukrainian].

9. Buyan I. (2015). Pervisne suspil'stvo ye pionerom u formuvanni dzherel, umov i faktoriv zadovolennya potreb lyudyny [Primitive society is a pioneer in the formation of sources, conditions, and factors for the satisfaction of human needs]. *Psykholohiya i suspil'stvo – Psychology and society*, 4, 53-65. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4331/1/%D0%91%D1%83%D1%8F%D0%BD%20%D0%86.pdf>. [in Ukrainian].

10. Kotenko T. V. (2020). Stanovlennya prav i svobod lyudyny u vchennyakh filosofiv Starodavn'oyi Hretyi ta Rymu [The formation of human rights and freedoms in the teachings of the philosophers of Ancient Greece and Rome]. *Al'manakh prava – Almanac of law*, 11, 127–132. [in Ukrainian].

11. Baimuratov M. O. (2012). Vid rym's'kykh munitsypalitetiv do suchasnoho mistsevoho samovryaduvannya [From Roman municipalities to modern local self-government]. *Problemy suchasnoho munitsypalistyky – Problems of modern municipalism*. / According to general ed. O. V. Batanova. Kyiv: Academy of Municipal Administration, 292. Series: "Innovative educational technologies in municipal law", 167–180. [in Ukrainian].

12. Kozhan V. V. (2015). Teoretychni osnovy ta praktyka zakonodavchoho zakriplennya osobystykh prav lyudyny [Theoretical foundations and practice of legislative consolidation of personal human rights]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Pravoznavstvo – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Jurisprudence*, 18 (1), 33–36. [in Ukrainian].

13. Baimuratov M. O. (2012). Mahdeburz'ke pravo na ukrayins'kykh zemlyakh: superechlyvi storinky vitchyznyanoi munitsypal'noyi istoriyi [Magdeburg law on Ukrainian lands: controversial pages of national municipal history]. *Problemy suchasnoho munitsypalistyky – Problems of modern municipalism* / According to general ed. O. V. Batanova. Kyiv: Academy of Municipal Administration, 292 p. Series: "Innovative educational technologies in municipal law", 181–187. [in Ukrainian].

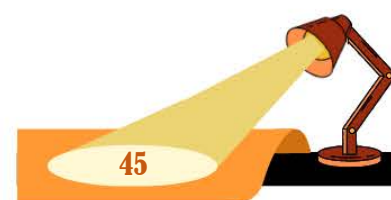
14. History of Europe. BYU Library. Retrieved from <https://lib.byu.edu/~rdh/>

15. Ghervas Stella. Try uroky myru: vid Videns'koho konhresu do ukrayins'koyi kryzy [Three Lessons of Peace: From the Congress of Vienna to the Ukraine Crisis]. United Nation. Retrieved from <https://www.un.org/en/chronicle/article/three-lessons-peace-congress-vienna-ukraine-crisis> [in Ukrainian].

16. Burg Martijn Van Der. (2016). Local Administration in the Napoleonic Empire: The Case of Napoleon's Third Capital Dans Napoleonica. *La Revue*, 1 (25), 123–141.

17. Baimuratov M. O., Kofman B. Ya. (2023). «Munitsypal'ni tsinnosti»: do identyfikatsiyi ta vyznachennya parametrychnykh oznak profil'noyi fenomenolohiyi ["Municipal values": to the identification and definition of parametric features of profile phenomenology]. *Analychne ta porivnyal'ne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, December, 81–89. [in Ukrainian].

18. Young D. (2016). Local self-government in the Scandinavian and Baltic countries. *Review. SKL International*, 58. Retrieved from <http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2016/09/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B5-D1%81%D0%B0>

D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0% D0%BD%
D0%BD%D1%8F-%D0%B2-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0%D1%
85-%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0% D0%B2%
D1%96%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D0%91%D0%B0%D0%BB%D1%82%D1%96 %D1%97.pdf

19. Human capabilities. Retrieved from <https://svitdovkola.org/methodic/ik4/tema9>

20. Psychotype. Psykholoh. Entsyklopediya praktychnoyi psykholohiyi [Psychologist. Encyclopedia of practical psychology]. Retrieved from <http://psychologis.com.ua/psihotip.htm>. [in Ukrainian].

21. Archetype. Vikipediya. Vil'na entsyklopediya [Wikipedia. Free encyclopedia]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BF>. [in Ukrainian].

22. Protsik I.V. (2009). Ponyattya arkhetypu v naukovi literaturi: henetyko-teoretychnyy aspekt [The concept of an archetype in scientific literature: a genetic-theoretical aspect]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Filolohichni nauky – Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philological sciences*, 2, 56–67. [in Ukrainian].

23. Kostenko O. M. (2006-2007). Sotsial'nyy naturalizm yak metodolohichnyy pryntsyf filozofiyi prava [Social naturalism as a methodological principle of the philosophy of law]. *Problemy filozofiyi prava – Problems of the philosophy of law*, IV-V, 98-106. [in Ukrainian].

24. Chmunevich N., Pavelkiv V. (2019). Osoblyvosti rozuminnya fenomenu svobody v pidlitkovomu ta yunats'komu vitsi [Peculiarities of understanding the phenomenon of freedom in adolescence and youth]. *Zbirnyk naukovykh prats' Rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu – Collection of scientific works of the Rivne State Humanities University*, 13, 190–194. [in Ukrainian].

25. Kennon M. Sheldon, Evgeny N. Osin, Oleg A. Sychev. (2017). Evaluating the Dimensionality of Self-Determination Theory's Relative Autonomy Continuum. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43, 9. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167217711915>

26. Fromm E. Q. (1996). The human soul. Translated by: Şemsa Yeğın. Ankara.

27. May R. (1953). Man's search for himself. New York: WW Norton & Co.

28. Tageson C. William. (1982). Humanistic psychology: a synthesis. Dorsey Press.

29. Brehm J.W. (1966). A theory of psychological reactance. Academic Press.

30. Berlin Isaiah. (1969). Two Concepts of Liberty. Berlin I. Four Essays on Liberty. London: Oxford Univ. Press.

31. Castells M. (1998). The Information Age: Economy, Society and Culture: End of Millennium. Maiden (Ma.). Oxford: Blackwell Publ.

